

INTRUNIREA CONSERVATOARE DE LA IAȘI

DISCURSUL DOMNULUI N. FILIPESCU

D-lor, un bărbat politic englez, care era un parlamentar cumpătat, un conservator de bună-credință, un om de ordine prin excelență, zicea că: «cea dintîi datorie a unei opozițiuni este de a face opoziție.»

Această primă îndatorire, d-lor, noi, partidul conservator, ne-o îndeplinim, fără a fi permis cui-va să zică că ne îndepărtăm de principiile de ordine cari trebuie să călăuzească un partid conservator. (Aplause).

Prezența noastră aci e încă o dovadă de această. Primirea călduroasă pe care ne-ați făcut-o în Iași, ne dovedește că ne aprobați și ne secundați în lupta pe care noi, partidul conservator, o ducem cu prețul atitor muncii și osteneții, cu sacrificiul de tot felul. (Aplause).

Dar, d-lor, ar fi de temut, dacă nu ne am ține de cit de această primă îndatorire a oricărui opozițiuni, ca acțiunea noastră să nu se prefacă într-o steampă agitațiune, care n'ar putea atrage în curentul luptelor noastre de cit pe profesionalii politici.

Și, nu trebuie să uităm că afară de acești politicieni sunt o mulțime de elemente sănătoase, cari prea mult se țin departe de politică, pentru că prețuiesc că sacrificiile la cari se expune politica sunt prea mari, și deosebirea în bine dintre guvernele ce se succed e prea mică. Dacă voim ca și aceste elemente să vie să ne sprijinească, trebuie să le arătăm nu numai răul de azi, dar și pentru ziua de miine speranța într-un viitor mai bun.

Despre aceste speranțe mai îndepărtate, ca și despre relele mai profunde ale liberalismului de cit greșelile trecătoare ale unui guvern efemer, voiesc să vă prezint cite-va scurte observațiuni.

D-lor, dacă nu privim numai greșelile guvernului actual, dacă nu ne ocupăm numai de activitatea unui singur guvern, ci îmbrățișăm o serie de guverne, putem vedea că a lungul alternării în aparență, fără legătură, a partidelor politice, un fir conducător. Acest fir conducător 1 ține în mînă partidul care e dominant în acel timp în acea țară. Prin partid dominant nu înțeleg pe acela care domnește mai mult, ci partidul care domină nu numai pe partizanii lui, ci și pe adversarii lui, nu numai prin ideile lui drepte, ci și prin credințele lui greșite și prin prejudecățile lui. Acest rol l'a avut la noi mai multă vreme partidul liberal. Pînă acum 7—8 ani puteam constata că partizanii de ai noștri, dintre cei mai conștiinși și mai sinceri, obișnuiați a zice: Eu, sunt liberal, și dacă merg cu conservatorii este că cred că conservatorii sînt ori mai cinstiți, ori mai capabili de cit colectivități.

În acest înțeles putem zice că timp de 30, 40 ani, partidul liberal a fost la noi partidul dominant.

Cred că azi această epocă liberală s'a încheiat, ca suflarea generoasă care altă dată a făcut puterea acestui partid s'a stins, că de cînd s'a simțit aceasta, de șapte-opt ani, țara a început să-și pue speranțele în noi, și că de atunci am intrat într-o epocă de tranzițiune. Cred încă că după această perioadă de tranziție un nou curent se va naște. Și dacă e adevărat că o formă de civilizație e în mod natural vrăjmașă formei de civilizație dinaintea, ar fi în firea lucrurilor ca partidul conservator să intrupeză acest nou curent și să devie la rîndul lui pentru 30 ori 40 de ani partidul dominant în această țară. (Aplause).

Permiteți-mi, d-lor, să vă demonstrez, ceea ce am stabilit în principiu.

Mai întîiu să ne întrebăm care e cauza favorării de care s'a bucurat, atita timp, partidul liberal la noi în țară?

Cînd ne-am emancipat de sub domnia streină, cînd am eșit din starea de amorțeală în care ne adîncise civilizația orientală, toate aspirațiunile acestei țări au mers, cum era firesc să fie, spre apusul Europei, și toți erezii insuficienți de dorul de a ne occidentaliza. Acest curent era general. El s'a desvoltat la noi ca și în țările vecine; la noi în țară el era îmbrățișat de toate treptele societății: liberalii și conservatorii îl sprijineau de o potrivă.

Acest curent s'a manifestat în viața noastră publică, ca și în viața noastră privată. Precum ne-am grăbit să ne lepădam de anterii, așa eram zoriți să dăm de o parte legile cele vechi, și este probabil că cel dintîiu frac și cel dintîiu joben au fost în aceiași ladă care ne-a adus primul text al Constituțiunii belgiene. (Aplause).

Corentul de occidentalizare era general și sprijinit, de o potrivă, de liberalii și de conservatorii. Dar liberalii au ghicit că e aci o bună speculă de făcut.

Roșiți au simțit pe de o parte gustul publicului nostru pentru formele de civilizație ale Apusului, pe de altă parte și-au dat socoteala că este o parte superficială în civilizația apuseană pe care ori-ce națiune și-o poate însuși cu ușurință și cu care să poate lua vîzul unui popor tânăr ca al nostru.

Ei au priceput că se poate face o bună negustorie desfășind tot ce era mai lustruit, dar și mai calp în civilizația occidentală și ast-fel și-au făcut o specialitate din furnisarea acestui soi de marfă. (Aplause).

Pe cînd doamna Briol deschidea în București prăvălie de mode parisiane pentru cocoane, Brătianu deschidea tarabă de vorbe pe piețele publice din București. (Aplause).

Acest comerț a avut succes multă vreme și a fost foarte roditor pentru aceia cari l'au întreprins. (Aplause). Azi el este în plin faliment. Și iată pentru ce.

Mai întîiu, d-lor, ne-am îndestulat de tot ce era mai de seamă ca legislațiune înaintată. Apoi, dacă mai este ceva lipsă, putem culege tot ce voim în legislațiunile streine pe cari le putem avea la îndemîna noastră, fără ca să mai avem nevoie să plătim atit de scump samsarlicurile liberalilor. (Aplause). În fine am început să ne dăm seama că marfa liberală era de proastă

calitate, că etichetele prea erau din cale afară mincinoase, că liberalii ne-au dat numai formele deasupra ale civilizațiunii. Vedem cu toții că ei ne-au amăgit cînd ne-au încredințat că cu cite-va formule simple cari miroso a șarlata-nism, un popor poate cu adevărat să fie urcat pe o treaptă mai înaltă de civilizație.

Nu numai aceste bine-faceri nu le-am căpătat, dar seduși și orbiți de cite-va forme amăgiitoare, am sacrificat totul formelor și aparențelor și am neglijat să cultivăm calitățile noastre de rasă de cari atrîna viitorul ori-cărui neam. Am necotit puterea acelor cite-va sentimente mari, ca patriotismul care a produs atitea minuni la vecinii noștri unguri, ca sentimentul estetic care a născut forme de civilizație rafinate, ca sentimentul religios care a produs curente uimitoare de propășire.

Toate acestea le-am neglijat și singurele sentimente pe cari le-a incubat, la noi, liberalismul au produs roade deplorabile. Roșiți ne-au vorbit de egalitate, dar nu ne-au adus sentimentul de egalitate care înaltă pe om, ci sentimentul de invidie și de ură pentru tot ce era superior.

Din această luptă pentru coborirea a tot ce (era rădăcină, s'au născut instinctele violente ce caracterizează luptele noastre politice. Acestor rivalități înșprite nu s'a dat alt mobil și alt ideal de cit dorul de cîștig și de înavuțire fără muncă. (Aplause).

Pe lingă acestea, laudele Roșilor pentru formulele lor amăgiitoare îi duceau cînd veneau la putere și aveau chemarea să realizeze ceea ce e nerealizabil, la falsificarea sistematică a instituțiilor. (Aplause).

Ce puteau să producă asemenea sentimente? Din sistemul de falsificare a eșit un mecanism politic sdruccinat. Din pervertirea sentimentelor generoase ale acestui popor a isvorit coborirea tuturor instituțiilor țării acesteia.

De aceste rezultate facem răspunzător liberalismul.

Dacă partidul liberal se poate lăuda că a fost, atîția ani, partidul dominant în această țară, dacă vroeste să se falească cu trecutul, apoi nu poate să se lepede de răspunderea prezentului. (Aplause).

Iată dar unde am ajuns după 30 ani de regim liberal.

Ni s'a spus altă dată că toate puterile emană de la națiune, și azi, ca batjocoră a acestui principiu, vedem la cirna Statului pe d-nu Sturza, venit la putere nu numai prin palat, dar prin scara de din dos a palatului. (Aplause).

Ni s'a spus cum că libertatea reșede în despărțirea și mărginirea uneia prin alta a puterilor Statului, și după 30 de ani vedem că puterea executivă emană de la palat, puterea legiuitoare emană de la puterea executivă și puterea judecătorească e aservită de puterea executivă.

Iată mecanismul nostru politic după 30 de minciună liberală. (Aplause).

Dar pe lingă aceasta, pervertirea tuturor sentimentelor poporului nostru ne-a adus în așa hal, în cit vedem o biserică fără sentiment religios, o armată în care simțul de datorie să poate măsura prin fapte ca greva ofițerilor, un patriotism care a ajuns de batjocoră și de care își ridă cei ce prin exploatarea lui au ajuns la putere.

În fine în toate direcțiunile vedem corupțiunea și imoralitatea întinzîndu-se din zi în zi peste toată țara. Iată spectacolul ce ne presintă liberalii după 30 de ani de viață constituțională.

De aceea, d-lor, dacă liberalii puteau să vorbească țării cu ifos, acum 30 ori 40 de ani cînd ne încinta cu făgăduelile lor în cari țara credea și în care poate chiar unii din ei aveau credință, astăzi ei nu se mai pot bucura de aceiași considerațiune. Ei însă au și azi aceleași îngimfate pretențiuni ca și altă dată.

Acest partid, care se pretinde a fi un partid de progres, ni se înfațesează ca un boier scăpătat. Aceiași morgă, aceleași fumuri, pe cari nimic nu le mai justifică.

Ei vorbesc mereu de strămoșii liberalismului, de trecutul lor, ei se laudă cu 1848, se falească că se trag din viața liberală și privesc țara ca apangiuul lor. Țara fiind a lor ei nu mai fac nimic pentru a cuceri inima ei. Ei nu știu să plece urechia la nevoile țării ca să le satisfacă. Ei nu văd nevoia de a avea talente, pentru a interpreta în mod seducător credințele lor.

De aceea s'a produs o absolută despărțire între tot ce este inteligent în această țară și partidul liberal. Pe de o parte, ei nu simt nevoia de a avea oameni de talent ca să le cîștige simpatii, căci țara fiind liberală, e a lor; pe de altă parte ori-ce om inteligent nu poate de cit să se depărteze de un partid, unde nu ești atras de cit de satisfacărea intereselor materiale ori de acele formule goale și insipide, de cari nu mai poate fi sedusă de cit o inteligență de rînd.

Dar, mă veți întreba: «dacă nu mai au credințe și aspirațiuni, dacă nu mai au nici inteligența acestei țări, atunci cum se mențin?»

Iată și răspunsul.

În timpul lor de splendoare, liberalii au cucerit nu numai domeniul politic, dar au cotropit și unele cîmpuri lăturale ale activității publice. În timpul lor de atot-puternicie ei au căpătat, ca unele partide aristocratice din alte țări, oare-cari privilegii.

Mai ales în domeniul financiar ei au cîștigat cite-va cetățuți și cu funcționarii și cu datornicii de la băncile lor, această aristocrație a banului luptă în contra noastră, cari, lipsiți de ori-ce fel de privilegiu de felul acesta susținem lupta prin presă, prin intruniri, prin mijloacele unui adevărat partid de opinie.

Partidul liberal ține piept conservatorilor cu băncile și creditele, cu institutule sale financiare, cu apăsarea și vătămarea intereselor materiale. (Aplause).

Da, d-lor, prin apăsarea intereselor ei domină. De giaba spun că au înființat instituțiuni de credit pentru îlesnirea comerțului unde poți să te împrumuti cu 5 și 6%, fără ipotecă.

Negustorul ca să se împrumute la bancă trebuie să-și amanezeze conștiința la d. Carada. (Aplause). Liberalii se laudă că au emancipat burghesia, clasa de mijloc. Nu este adevărat, dar, chiar de ar fi fost așa, ceea ce este cert, este că astăzi au aservit-o.

Știți toți domnilor că în timpul vechi, în Obșteasca Adunare, negustorii își aveau reprezentanții lor.

Mai vă aduceți aminte ce rol a jucat altă dată în politică negustoria noastră.

În București avem o mulțime de bresle cari, ca tabacii, au datine strălucite în istoria noastră politică.

Astăzi ei nu mai îndrăznesc să se miste. În politică, mai prejos de statul-major al partidelor, nu mai găsești elemente de luptă de cit cînd te cobori la agentul electoral. Există un gol la mijloc. Afară de excepțiuni, comerciantul milionar înseamnă din nenorocire mai puțin de cit agentul electoral, care ne-avind nimic de pierdut și avînd și curajul de a minca bătea, are îndrăzneala să se expue în politică. Acum de curînd, în cestiunea Mitropolitului, am văzut negustorii milionari cari, după ce au iscălit o protestare, după porunca lui Carada, și-au șters din porunca aceluiași Carada iscăliturile, zicînd ca niște nemernici că nu știuseră ce iscălisera cu cite-va luni mai înainte. (Aplause).

Cînd guvernul va fi nevoit să revie asupra cestiunii Mitropolitului, ei încă o dată își vor renege iscăliturile.

Nu știu cum liberalii au emancipat pe negustorii acum 30—40 de ani. Știu însă cum libertatea lor îi au dus la ingenuchierea economică prin Evrei și la aservirea politică prin liberali. Neguțatorul romin are doi vrăjmași: pe liberal și pe jidan. (Aplause).

Concluzia tuturilor acestora e că partidul liberal a ajuns într-un hal de plîns.

Știu că se încearcă unii liberali să scape prestigiul partidului lor aruncînd vina asupra unora din oamenii ce-l conduc. Dar explicația aceasta e o ipocrisie.

D. Sturza este de sigur vinovat de incapacitate, dar nu e responsabil de vinele liberalismului în decadență. Se poate mai curînd zice că d. Sturza este victima liberalismului. Arare ori un partid are de conducător un om de geniu și totuși cînd un partid reprezintă un corent sănătos, el își poate îndeplini menirea chiar cînd e condus de oameni de a doua mînă.

Partidul liberal a avut în epoca lui de glorie conducători cari, ca frații Golești, erau departe de a fi înzestrați cu calități geniale și totuși n'au făcut de ris liberalismul. Goleștii știați poate mai puțin statistic și numismatic de cit d. Sturza și totuși au trecut posterității ca figuri strălucite ale epocii lor. D. Sturza, deși mai cu carte, va apărea generațiunilor viitoare ca o caricatură și aceasta nu numai din cauza incapacității sale personale, ci și din cauza că a ajuns șeful unui partid în decrepitudine. (Aplause).

Ceea ce vă spun se poate dovedi cu fapte, ce se repetă neîncetat de cit-va ani fără a ne da o singură desmîntire. S'a mai spus acum vre-o opt ani că nu liberalismul este de vină, ci Colectivitatea. Eu văd însă un lucru; că de vre-o zece ani se închiagă mereu grupări liberale în opoziție și cînd este vorba să dea roade la putere fructele ce le culegem sunt cu totul altele din cele ce ni s'au lăudat în opoziție.

Semănăm mereu partide liberale și recoltăm necontenit Colectivitate ori Ocultă.

Așa se esplică, d-lor, decadența acestui partid, care a pornit așa de sus și a căzut așa de jos.

Pe la 1848, s'a început cu epoca poetică, care a încintat pe toți Romîni, căci toți erau uniți în acele lupte pentru naționalitate și libertate, iar nu pentru liberalism.

După aceea am avut partea eroică a liberalismului, al cărei punct culminant a fost pe la 1878—79. De aci s'a născut dictatura lui Ion Brătianu cu corupțiunea ei, și tot cortegiul de neomenit ce însofese în tot-d'auna despotismul, și în fine la 87—88 am avut regimul cumplitei corupțiuni. Totuși tot mai era ceva măreț și cite-va raze din gloria de altă dată mai străbăteau peste acel regim de imoralitate.

Azi am ajuns și mai rău. E mai rău de cit corupțiunea, mai rău de cit răul; azi nu mai e nimic, e neantul. Avem un guvern ridicol, care nu înseamnă nimic, care nu știe pentru ce a venit și nu se va ști pentru ce se va duce, care a venit fără merit și nu se va duce pentru vre-o vină, care nu așteaptă răsplătă pentru actele sale cele bune, nici pedeapsă pentru cele rele, care nu răvnește după laudă, nici nu se teme de critică.

Venit la putere pentru că îi era rîndul, deținînd puterea ca un drept al lui, el n'are altă ambiție de cit d'a se folosi de bunurile puterii și ocupînd ca guvern scena politică, pentru un an doui, el ne uimește prin spiritul său inventiv în scandaluri cu cari hrănește atențiunea publicului. (Aplause).

Cred că mai jos nu ne putem cobori. (Aplause).

Deja de cînd țara a început să și îndeparteze priverile de la acest partid și să și pună speranțele în noi, partidul conservator, ne-a oprit pe clinul decadenței. Această oprire pe loc constituie epoca de tranzițiune de care vă vorbeam. Am speranța că de aci înainte se va manifesta un nou curent, care ne va ridica din starea de decadență în care ne-a confundat partidul liberal și cred că este menirea partidului conservator de a intruza acest nou corent.

Pînă atunci, privind cum stău lucrurile, puteam constata că ne aflăm de o cam dată în fața a două rele: un guvern incapabil, și un principiu falș și primejdios. Este dar vorba de a se ști dacă noi vom putea da un guvern mai bun și tot o dată dacă în locul unui principiu sterp vom putea pune un principiu roditor care să hrănească pentru un număr oare care de ani

corentul meit a asigura propășirea țării în noul period în care intrăm.

Cum că vom putea da un guvern mai bun de cit cel de azi este ne îndoios. Experiența făcută cu guvernul trecut e o garanție în această privință. Nici n'am nevoie de a stării asupra acestei cestiuni. Mi s'a pare că este un lucru simțit de toți că am dat un guvern superior celui actual și că suntem în măsură de a-l înlocui cu guvernul mai destoinic. Aceasta și explică acest lucru extraordinar, această neobicită deșteptare a spiritului public în chiar anul d'întîiu al unui guvern care din primele luni a întimpinat împotrivirea opozițiunii noastre. Aceasta nu s'a mai văzuse pînă azi.

După anul 1871, după 1876, după 1888, ori cînd s'a schimbat guvernul, ați văzut tref, patru ani guvernul cel nou absolut stăpin pe situațiune și azi pentru prima oară vedem o mișcare atit de crîncenă în cit opozițiunea dispută puterea guvernului încă din primul an.

Dar lucru mai însemnat este de a se ști nu numai dacă un guvern incapabil vom ști să opunem un guvern destoinic, dar și dacă vom putea înlocui principiile sterpe ale liberalismului decadent prin un nou principiu de viață. Cred că da. Cred că nu s'a stins întru atîta puterea de viață a acestui popor, în cât el să nu aspire după ceva mai bun de cit mizeriile zilei de azi. (Aplause).

Dacă este așa, și dacă este adevărat că există un antagonism firesc între două curente de idei ce cată să se înlocuiască unul pe altul, e natural ca nouă să ne aparție de a reprezînta curentul de reacțiune în contra liberalismului. Cred că nimic nu ne lipsește pentru a juca rolul ce azi ne incumbă de partid dominant în această țară, care nu mai are nimic de așteptat de la liberalism.

Cred că vom ști să opunem principiului liberal de falsificare și pervertire a instituțiilor, o nouă formulă de guvernămînt mai modernă, mai civilisată. Și cred că vom ști, la putere, să o impunem. Și o vom impune nu cu timiditatea cu care altă dată am încercat deja această operă, avînd conștiința că isbind în unele moravuri ale țării lucrăm pentru binele obștesc, dar spre paguba intereselor noastre de partid, ci cu credința că grație unui curent fericit care s'a pornit acum în favoarea noastră fără să facem nici o făgăduială și să asumuim nici un apetit, toate elementele sănătoase ne vor sprijini în această operă menită a îndruma țara pe o cale mai sănătoasă, acoperind tot-o dată cu glorie partidul care s'a pus în capul acestui corent.

Mai cred pe lingă aceasta că știind a distinge cu pătrundere tot ce este falș în corentul liberal, vom ști să punem în loc un principiu de adevăr, și că în superficialitatea formelor liberale vom putea să facem să pătrunză un principiu nou de viață.

Îmi aduc aminte că Eminescu visa ca în formele cele mai moderne, cele mai înaintate ale legislațiunii să facă să pătrundă «vulturescul avînt al Basarabilor».

Această lucrare de regenerare a inimii naționale trebuie să ne gîndim a o întreprinde, dînd toată atențiunea părții educative a operii ce vom avea de săvîrșit cînd vom fi la putere.

Această reformă morală va avea în mod firesc drept urmare de a însuși atit clasele dirigente cit și puterile publice cu un spirit de solidaritate și de bine pentru clasele de jos care va contribui și la îmbunătățirea soartei materiale a claselor desmoștenite.

În favoarea unei asemenea opere putem face apel, nu numai la profesionalii politici, dar la toate clasele sănătoase ale societății, de la conlucrarea cărora trebuie să așteptăm progresul iar nu numai de la acțiunea superficială a citor-va legislatori.

Apelul nostru va fi de sigur auzit. El va fi auzit de profesorii cari au sarcina educării acestui popor, de preoții cari au răspunderea progresului moral al țării, de magistrați cari înainte de toate ar avea azi chemarea de a face să pătrundă un spirit de adevăr acolo unde s'a incubat minciuna din care a isvorit falsificarea instituțiilor.

Pentru o asemenea operă mai bine de cit numai pentru o campanie de opoziție putem face apel la atitea forțe vii ale țării cari azi sînt ținute în amorțeală de neîncrederea în eficacitatea acțiunii lor individuale și cari vor putea folosi în mod admirabil un corent de regenerare cînd aceste forțe vor fi unite la un loc, de o singură idee, îndrumate spre o singură țintă, cînd fie-care va fi însușit de același gînd și avea conștiința că este un colaborator util la opera de regenerare morală a țării.

Corentul care azi deja s'a ridicat în favoarea noastră, din cauza meritelor guvernului nostru trecut, va deveni cred așa de puternic, în cit va face din noi în adevăr partidul dominant din această țară. Partidul liberal, care ne-a asuprit atita vreme cu tirania cuvîntului liberal, acest partid zic, redus acum la rolul negativ d'a ne îndrepta din cînd în cînd greșalie, nu va putea pe viitor să fie socotit de noi de cit ca un partid decadent, purtat de o formulă și de un principiu învechit, de care nu mai avem să ținem seamă.

Aceasta e menirea pe care o ambiționăm pentru partidul nostru. Iar dobîndirea puterii nu-i de cit un incident secundar care ne va veni ca consecință firească a situațiunii preponderente după care rîvnim. Corentul de opinie care s'a pornit deja în folosul nostru și care cred că, curînd, va deveni uriaș, ne va aduce și la putere.

Vom da ast-fel privilegii unui partid liberal adus la cîrmă fără voința țării și răsturnat, în favoarea partidului conservator, de corentul opiniei publice al țării. De acest corent cerem ca Regele să ție socoteală fără să pretindem și nici să admitem ca El să-l determine ori să-l susție. Ast-fel am convingere că venind la putere pentru țară, vom veni la putere prin țară, fără inițiativa Regelui, dar pentru binele și liniștea Dinastiei. (Aplause prelungite).